

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΟΜΑΔΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
4-11-2018
ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- 1) α. i Λάθος, ii. Λάθος, iii. Λάθος, iv. Λάθος, v. Σωστό.
β. i. τύχη, λυπούνται, ii. ευσέβεια, iii. τη λογική, τον παραδειγματισμό των υπολοίπων.

2) «φύσις»: σελίδα 76 σχολικό βιβλίο.

«ἐξ ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως καὶ διδαχῆς»: Οι παράγοντες που θα συντελέσουν στην κατάκτηση της πολιτικής αρετής είναι η φροντίδα, η άσκηση και η διδασκαλία, που αποτελούν τις τρεις μορφές αγωγής. Πιο συγκεκριμένα:

α) Η **φροντίδα** (ἐπιμέλεια) είναι η μελέτη και συστηματική παρακολούθηση των εκάστοτε διδασκόμενων αντικειμένων.

β) Η **άσκηση** (ἄσκησις) είναι η πρακτική εφαρμογή αυτών που διδάσκονται οι μαθητές, ώστε να είναι έτοιμοι να ανταποκριθούν ικανοποιητικά στους ρόλους, που θα αναλάβουν αργότερα στο πλαίσιο της κοινωνίας και στη συναναστροφή τους με τους συνανθρώπους και τους συμπολίτες τους. Αυτό σημαίνει ότι στη διαδικασία της αγωγής είναι σημαντικό να αποκτηθεί με τον εθισμό η προσδοκώμενη από την πολιτεία συμπεριφορά.

γ) Η **διδασκαλία** (διδαχή) είναι η θεωρητική κατάρτιση και η συστηματική παροχή γνώσεων στον μαθητή από τον δάσκαλο, που έχει την ευθύνη καθοδήγησης.

Για να είναι, βέβαια, αποτελεσματική η διαδικασία της αγωγής οι παραπάνω μορφές αγωγής χρειάζεται να βρίσκονται σε σχέση αλληλεξάρτησης και συμπληρωματικότητας.

Οφείλουμε, ωστόσο, να σημειώσουμε ότι στις μορφές αγωγής εντάσσεται και η **μίμηση**, την οποία σκόπιμα παραλείπει ο Πρωταγόρας, γιατί δεν εξυπηρετεί την επιχειρηματολογία του. Η μίμηση που έχει στόχο ανώτερα πρότυπα είναι θεμιτή. Όταν, όμως, κάποιος μιμείται άκριτα ή αρνητικά πρότυπα, τότε ελλοχεύουν κίνδυνοι τόσο για την ανθρώπινη προσωπικότητα όσο και για το κοινωνικό σύνολο. Επομένως, η αποτελεσματικότητα της μίμησης είναι αμφισβητήσιμη και η αναφορά του σ' αυτή θα ανέτρεπε όλη του τη θεωρία για το «διδακτόν» της αρετής και θα υποβάθμιζε τον ρόλο του δασκάλου. Αντίθετα, η αναφορά στις τρεις μορφές αγωγής έμμεσα προβάλλει την αναγκαιότητα του κατάλληλου και ικανού παιδαγωγού να αναλάβει την αγωγή του νέου. Ένας τέτοιος δάσκαλος είναι ο Πρωταγόρας, από τον λόγο του οποίου συνάγεται και η αξία του ως παιδαγωγού.

«μετά λόγου»: σελίδα 79 σχολικό βιβλίο.

- 3) Στην έκτη ενότητα ο Πρωταγόρας χρησιμοποιώντας ένα ακόμα επιχείρημα προσπαθεί να αντικρούσει την άποψη του Σωκράτη ότι η πολιτική αρετή δεν διδάσκεται. Αυτή τη φορά

στηρίζει τα όσα λέει στον παιδευτικό χαρακτήρα της ποινής. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι όλοι τιμωρούν αυτόν που έκανε ένα αδίκημα, όχι για το αδίκημα που διέπραξε στο παρελθόν, γιατί αυτό είναι κάτι που δεν είναι δυνατό να ανακληθεί, αλλά για να αποτραπεί μελλοντική αξιόποινη πράξη («ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἔνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται - οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθὲν ἀγένητον θεῖη - ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν»). Από αυτό συμπεραίνεται ότι η τιμωρία δεν είναι μέσο εκδίκησης που χρησιμοποιεί αυτός που αδικήθηκε, αλλά αποτελεί έναν τρόπο πρώτον σωφρονισμού αυτού που διέπραξε το αδίκημα και δεύτερον παραδειγματισμού όλων των άλλων, που αποθαρρύνονται βλέποντας την τιμωρία του δράστη («ἵνα μὴ αὐθις ἀδικήσῃ μήτε αὐτὸς οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα»). Αφού οι άνθρωποι επιβάλλουν ποινές με σκοπό να μην επαναληφθεί το αδίκημα, αυτό φανερώνει ότι πιστεύουν ότι η αρετή διδάσκεται («Καὶ τοιαύτην διάνοιαν ἔχων διανοεῖται παιδευτὴν εἶναι ἀρετὴν· ἀποτροπῆς γοῦν ἔνεκα κολάζει»). Φυσικά, αν δεν μπορούσε να συμβεί αυτό, θα ήταν αδιανόητο να επιβάλλονταν ποινές, καθώς σε μια τέτοια περίπτωση δεν θα ήταν δυνατό να σωφρονιστούν όσοι διέπραξαν ένα αδίκημα, καθώς θα ήταν άδικοι από τη φύση τους και δεν θα μπορούσαν να αλλάξουν όσες ποινές κι αν επενεργούσαν πάνω τους. Με βάση τα παραπάνω, ο Πρωταγόρας βγάζει το τελικό συμπέρασμα ότι οι Αθηναίοι ανήκουν σε αυτούς που πιστεύουν ότι η πολιτική αρετή διδάσκεται («ὥστε κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ Ἀθηναῖοί εἰσι τῶν ἡγουμένων παρασκευαστὸν εἶναι καὶ διδακτὸν ἀρετὴν.») και ότι αποδέχονται τον παιδευτικό ρόλο της ποινής.

4) Στο συγκεκριμένο απόσπασμα της τραγωδίας «Αντιγόνη», ο Σοφοκλής παρουσιάζει τον μάντη Τειρεσία να προβλέπει το δυσοίωνο μέλλον του Κρέοντα. Εξαιτίας των αδικημάτων που είχε διαπράξει, της ασεβούς απόφασής του να μην ταφεί ο Πολυνείκης («κι έναν πάλι νεκρό μακρυνά απ' τους Κάτω θεούς κρατάς, χωρίς ταφή και δίχως τις νόμιμες τιμές») και της καταδίκης της Αντιγόνης σε θάνατο («κι άνομα έχεις κλείση μια ζωντανή ψυχή μέσα σε τάφο»), προαναγγέλλει ότι έπονται πολλές συμφορές στην οικογένειά του, υπονοώντας το τραγικό τέλος του γιου του, Αίμονα και της γυναίκας του, Ευρυδίκης («γιατί δε θα περάση πολύς καιρός που αντρίκεια και γυναίκεια στα σπίτια σου θ' ανάψουν μοιρολόγια»). Όλα αυτά, λοιπόν, τα τραγικά γεγονότα που θα συμβούν στη ζωή του Κρέοντα παρουσιάζονται ως φυσική συνέπεια των άνομων και άδικων πράξεών του. Σύμφωνα με την αντίληψη των αρχαίων Ελλήνων, που αποτυπώνεται στα λόγια του μάντη Τειρεσία, όταν κάποιος ξεπερνούσε τα όρια και φερόταν αλαζονικά (ὑβρις) προκαλούσε την οργή (τίσις) και την τιμωρία (νέμεσις) των θεών με στόχο την αποκατάσταση της ηθικής τάξης και της κοσμικής ισορροπίας (δίκη). Η ποινή είχε καθαρά εκδικητικό χαρακτήρα («Για όλ' αυτά κι οι εκδικήτρες στερνοφθόρες του Άδη και των θεών οι Ερινύες σόχουν στήση καρτέρι, για να πέσης κι ο ίδιος μες στις συμφορές τις ίδιες») με στόχο την ικανοποίηση του ίδιου του παθόντος ή των συγγενών του θύματος.

Όλη αυτή η εικόνα για το νόημα της ποινής δεν έχει καμία σχέση με την αποστολή και τον χαρακτήρα της έτσι όπως παρουσιάζονται από τον Πρωταγόρα. Σύμφωνα με τον σοφιστή, στόχος της ποινής δεν είναι η εκδίκηση, καθώς ό,τι διαπράχθηκε στο παρελθόν δεν μπορεί να αλλάξει («ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἔνεκα ἀδικήματος

τιμωρείται - οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθὲν ἀγέννητον θεῖη - ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν»), ἀλλὰ ὁ σωφρονισμὸς τοῦ παραβάτη καὶ ὁ παραδειγματισμὸς τῶν υπολοίπων («ἵνα μὴ αὐθις ἀδικήσῃ μήτε αὐτὸς οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα»). Υποστηρίζει, λοιπόν, τὸν αποτρεπτικὸ, παιδευτικὸ καὶ τελεολογικὸ χαρακτήρα τῆς ποινῆς, κάτι που κρίνεται ιδιαίτερα ρηξικέλευθο καὶ πρωτοποριακὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ του, στὴν ὁποία ἡ ποινὴ εἶχε τὴ μορφή τῆς ἐκδίκησης. Ὁ Πρωταγόρας υπερβαίνοντας τὴν ἰδεολογία τῶν σύγχρονων του εἰσηγείται τὸν ἐξανθρωπισμὸ τῆς δικαιοσύνης. Παρόμοιες ἀντιλήψεις ἀρχισαν νὰ ἀκούγονται καὶ νὰ ἐφαρμόζονται γιὰ πρώτη φορά τα νεότερα χρόνια, τὴν ἐποχὴ τοῦ ἐυρωπαϊκοῦ Διαφωτισμοῦ (18^{ος} μ.Χ. αἰώνας) ἀπὸ τὸν Τσεζάρε Μπεκαρία στὸ ἔργο του *Περὶ Ἐγκλημάτων καὶ Ποινῶν*. Συμπερασματικά, ἡ πραγματικότητα συνάδει περισσότερο με τὴν εἰκόνα που παρουσιάζει ὁ Σοφοκλῆς γιὰ τὴν ποινὴ, παρὰ ὁ Πρωταγόρας, που ὅσα λέει εἶναι μὲν σωστά ἀλλὰ ἀδύνατο νὰ τα υιοθετήσῃ ἡ ἀνώριμη ἀκόμα σὲ αὐτὸν τὸν τομέα ἀθηναϊκῆ κοινωνία.

- 5) α. 1. Λάθος
2. Σωστό
3. Σωστό
4. Λάθος
5. Λάθος
- β. 1. μετὰ ἀπὸ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὸ πρῶτο του ταξίδι στὴ Σικελία.
2. δὲν βγάζουν κανένα συμπέρασμα.
3. μπορεῖ νὰ συμπληρώσῃ μιὰ αὐστηρὴ φιλοσοφικὴ ἀπόδειξη.
4. ὁ Εὐκλείδης.
5. Κρίτων.

6) ράθυμος: θυμοῦται
καθηγητής: ἡγούνται, τῶν ἡγουμένων
έλευση: παρεληλυθότος
ἐξωγενής: ἀγέννητον
εἰδύλλιο: ἰδῶν
ντροπιαστικός: ἀποτροπῆς
δοχείο: ἀποδέχονται
συντομογραφία: σκυτοτόμου
υπόδειγμα: ἀποδέδεικταί
έμφραση: φαίνεται

**ΤΙΣ ΛΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ
ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ
ΠΑΠΠΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ**

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΟΜΕΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

4 – 11 – 2018

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Γ1. α.

Επειδή γνωρίζουμε, Αθηναίοι, ότι και έχετε συνηθίσει με προθυμία να βοηθάτε αυτούς που αδικούνται, και ότι ανταποδίδετε στους ευεργέτες σας πολύ μεγάλη ευγνωμοσύνη, έχουμε έρθει για να σας ικετεύσουμε να μη ανεχθείτε να καταστραφούμε από τους Θηβαίους, ενώ υπάρχει ειρήνη. Και επειδή πολλοί ήδη κατέφυγαν σε σας και πέτυχαν όλα όσα ζήτησαν/είχαν ανάγκη, νομίζουμε ότι πάρα πολύ αρμόζει σε εσάς να φροντίσετε για την δική μας πόλη.

Μονάδες 10

Γ1. β.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο ομιλητής, κάτοικος των Πλαταιών, επιχειρεί να πείσει τους Αθηναίους συμμάχους να παρέχουν βοήθεια προς την πόλη του προκειμένου να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο των Θηβαίων. Αρχικά, προσπαθεί να κερδίσει την εύνοια τους υπογραμμίζοντας την συνήθη συμπεριφορά των Αθηναίων να βοηθούν πάντα τους πιο αδύναμους και αδικημένους των συμμάχων, καθώς και να ανταποδίδουν στους ευεργέτες τους με το παραπάνω την ευεργεσία. Τους υπενθυμίζει μάλιστα πως καμία άλλη συμμαχική πόλη δεν έχει αντιμετωπίσει πιο άδικα τέτοιους κινδύνους στο παρελθόν, αλλά και πως οι ίδιοι οι Πλαταιείς από πολύ παλιά είχαν φιλικές διαθέσεις απέναντι τους. Τέλος, κλείνει το λόγο του επισημαίνοντας πως δεν πρόκειται για ένα δύσκολο και επικίνδυνο εγχείρημα, ειδικά αν αναλογιστούν την υστεροφημία τους, όλοι οι Έλληνες θα πιστέψουν πως οι Αθηναίοι είναι οι πιο δίκαιοι και ευσεβείς άνθρωποι.

Μονάδες 10

Γ2. α.

(του) ευεργέτου, πολύν, σφίσι, μάλα, περιπεπτωκόσι
οΐσθα, ἀπόδου, περιόψεσθαι, καταφύγοιμεν, ήγοῦντο

Μονάδες 10

Γ3.α.

ίκετεύσοντες: επιρρηματική τελική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο ήμεις, επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο ρήμα ήκομεν

γεγεννημένους: κατηγορηματική μετοχή, εξαρτάται από το απαρέμφατο περιιδεῖν, κατηγορηματικός προσδιορισμός στο ἡμᾶς

ὑμῖν: δοτική προσωπική στον απρόσωπο τύπο προσήκειν

περὶ τῆς πόλεως: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αναφοράς στο απαρέμφατο ποιήσασθαι (πρόνοιαν)

Μονάδες 4

Γ3.β.

τοῖς ἀδικουμένοις: επιθετική μετοχή συνημμένη στο άρθρο της τούτοις, οἱ ἀδικοῦνται

Μονάδες 2

Γ3.γ.

ἅπαντες: κατηγορηματικός προσδιορισμός στο ἄνθρωποι

ὄσιωτάτους: κατηγορούμενο στο ὑμᾶς μέσω του συνδετικού τύπου εἶναι

εἶναι: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ρήμα νομιοῦσι (ετεροπροσωπία)

τῶν Ἑλλήνων: γενική διαιρετική στο ὄσιωτάτους και δικαιωτάτους

Μονάδες 4

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΙΩΑΝΝΑ